

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Agencji Unii Europejskiej ds. Narkotyków”

(COM(2022) 18 final – 2022/0009 (COD))

(2022/C 323/15)

Sprawozdawczyni: **Milena ANGEŁOWA**Współsprawozdawczyni: **Małgorzata BOGUSZ**

Wniosek o wydanie opinii	Rada, 11.3.2022 Parlament Europejski, 7.3.2022
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	3.5.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	18.5.2022
Sesja plenarna nr	569
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	202/1/5

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje wniosek dotyczący utworzenia Agencji Unii Europejskiej ds. Narkotyków (EUDA) w ramach strategicznych, które określają strategię UE w dziedzinie narkotyków na lata 2021–2025 ⁽¹⁾ oraz Plan działania UE w zakresie narkotyków na lata 2021–2025 ⁽²⁾. Popiera wzmocniony mandat Agencji mający na celu szybkie, skoordynowane i skuteczne reagowanie na coraz większe wyzwania związane z rozprzestrzenianiem się narkotyków i nielegalnych substancji, których rynek jest wyjątkowo odporny na zakłócenia. Wzywa do podjęcia zdecydowanych działań nie tylko w celu wyeliminowania handlu takimi substancjami, ale również w celu dołożenia wszelkich starań, aby zapobiec ich używaniu oraz, co równie ważne, pomóc osobom dotkniętym lub uzależnionym w leczeniu i ponownej integracji społecznej, tak by nikt nie został pominięty.

1.2. EKES podkreśla znaczenie równego dostępu i aktywnego włączenia wszystkich, jeśli chodzi o kształcenie, szkolenie i wysokiej jakości miejsca pracy, dostrzegając, że młodzież NEET, osoby bezrobotne i marginalizowane są najłatwiejszymi celami dla handlarzy narkotyków. Uwypukla ważną rolę, jaką w tym procesie odgrywają wspólne działania partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego – nie tylko na szczeblu krajowym, ale także regionalnym i lokalnym, i apeluje o propagowanie, wspieranie i finansowanie tych działań.

1.3. EKES podkreśla rolę partnerów społecznych i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego na każdym etapie walki z rozpowszechnianiem i używaniem narkotyków i nielegalnych substancji, a zwłaszcza w kampaniach informacyjnych i uświadamiających, które pomagają ludziom uzyskać gruntowne informacje o szkodliwych skutkach używania narkotyków, o ryzyku związanym z ich stosowaniem oraz – w przypadku osób dotkniętych tym problemem lub uzależnionych – o miejscach, w których można otrzymać pomoc i wsparcie, i o sposobach skorzystania z nich.

1.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie przyszłej Agencji Unii Europejskiej ds. Narkotyków (EUDA) do przyjęcia większej roli w zakresie koordynacji i profilaktyki i zauważa, że krajowe punkty kontaktowe mają do odegrania nieodzowną rolę w tym przedsięwzięciu. Wzywa Komisję Europejską i państwa członkowskie do dołożenia wszelkich starań w celu wyposażenia krajowych punktów kontaktowych w wystarczające zasoby organizacyjne, techniczne i finansowe, aby mogły skutecznie wykonywać poszerzone zadania. Aby zapewnić terminowe i wiarygodne gromadzenie danych, proponuje ustalenie oraz przyjęcie wspólnej metodologii i wspólnego podejścia.

1.5. EKES podkreśla znaczenie stworzenia sieci laboratoriów kryminalistycznych i toksykologicznych, scalającej w większym stopniu laboratoria krajowe. Sieć ta sprzyjałaby wymianie informacji o nowych osiągnięciach i tendencjach oraz udostępnianiu danych, a także wspierałaby szkolenia ekspertów kryminalistycznych ds. narkotyków. Mając na uwadze

⁽¹⁾ Dz.U. C 102 I z 24.3.2021, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. C 272 z 8.7.2021, s. 2.

korzyści skali, EKES z zadowoleniem przyjmuje pomysł utworzenia sieci wirtualnych laboratoriów, które mogłyby być również tworzone przez klastry państw członkowskich na podstawie ich bliskości geograficznej lub podobnych profili ryzyka w odniesieniu do przywozu i rozpowszechniania narkotyków.

2. Wprowadzenie ⁽³⁾

2.1. Rynek narkotyków, którego minimalna wartość detaliczna szacowana jest na 30 mld EUR rocznie, jest głównym źródłem dochodów zorganizowanych grup przestępczych w UE. Oprócz skutków gospodarczych, zgonów związanych z narkotykami i innych szkód dla zdrowia publicznego, istnieją bardziej rozległe konsekwencje rynku narkotykowego, takie jak powiązania z szerszą działalnością przestępczą i terroryzmem, negatywny wpływ na legalną gospodarkę, przemoc w społecznościach, szkody dla środowiska oraz coraz ważniejsza kwestia tego, jak rynek narkotykowy może podsycać korupcję i osłabiać sprawowanie rządów.

2.2. Używanie narkotyków w Europie obejmuje szeroki wachlarz substancji, takich jak:

- konopie indyjskie (marihuana) – stosowanie utrzymuje się na stałym i wysokim poziomie,
- kokaina – pojawiają się niepokojące sygnały świadczące o zwiększonym prawdopodobieństwie spowodowania szkód dla zdrowia,
- amfetamina – popyt utrzymuje się na stałym poziomie,
- metamfetamina – produkcja i handel wskazują na to, że możliwy jest wzrost jej użycia w Europie,
- produkty MDMA – w szczególności produkty stosowane w dużych dawkach stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia,
- nowe substancje psychoaktywne – pod koniec 2020 r. EMCDDA monitorowało około 830 nowych substancji psychoaktywnych,
- LSD, DMT (dimetylotryptamina), grzyby halucynogenne, ketamina i GHB (kwas gamma-hydroksymasłowy) – są to rzadziej stosowane substancje, które stwarzają jednak coraz większe wyzwanie dla zdrowia publicznego,
- heroina i inne opioidy – odnotowuje się możliwość większego rozpowszechnienia się ich użycia.

2.3. Szacuje się, że ponad 83 mln osób dorosłych w UE próbowało kiedyś niedozwolonych środków odurzających. W 2019 r. w UE odnotowano co najmniej 5 150 zgonów w wyniku przedawkowania, przy czym liczba ta stale rośnie od 2012 r., między innymi wśród nastolatków w wieku 15–19 lat. Skala stosowania środków pobudzających i ich najczęstsze rodzaje różnią się w zależności od kraju, a w niektórych państwach członkowskich niektóre „miękkie” substancje mogą być nabywane bez ograniczeń. Coraz więcej dowodów wskazuje na potencjalny wzrost liczby osób używających środków pobudzających drogą iniekcji. Ogólnie wszystkie narkotyki są częściej używane przez mężczyzn, a różnica ta jest zazwyczaj szczególnie wyraźna w przypadku bardziej intensywnego lub regularnego używania.

2.4. Ze sprawozdań wynika, że uprawa konopi indyjskich i produkcja narkotyków syntetycznych w Unii Europejskiej utrzymywały się przez cały 2020 r. na poziomie sprzed pandemii. Rynek narkotyków w UE napędzają zorganizowane grupy przestępcze, ma on wzajemne powiązania z rynkami na całym świecie i jest silnie stymulowany produkcją narkotyków w Ameryce Południowej, Afryce, Afganistanie, Chinach, Maroku, Turcji i regionie Bałkanów Zachodnich. Afryka jest również istotna ze względu na rosnącą rolę jako strefa handlu ludźmi i tranzytu, co może mieć destabilizujący i negatywny wpływ na bezpieczeństwo i sprawowanie rządów oraz zaostrzyć problemy narkotykowe w regionie. W związku z tym EKES podkreśla znaczenie wzmocnienia międzynarodowych wysiłków koordynacyjnych w zakresie wykrywania nowych nielegalnych substancji oraz zapobiegania handlowi nimi i ich rozpowszechnianiu.

⁽³⁾ Na podstawie danych Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), „Europejski raport narkotykowy z 2021 r.”, www.emcdda.europa.eu.

2.5. Dane wyraźnie pokazują, w jakim stopniu sytuacja w zakresie narkotyków zmieniła się w ciągu ostatnich 25 lat. Wydarzenia ostatnich lat wskazują również na coraz większą potrzebę szybkiego reagowania, co wymaga zwiększenia zdolności UE do wczesnego wykrywania zagrożeń wynikających z coraz bardziej dynamicznego i zdolnego do adaptacji rynku narkotyków.

3. Uwagi ogólne

3.1. Zgodnie z wcześniej zajmowanym stanowiskiem w tej sprawie ⁽⁴⁾ EKES z zadowoleniem przyjmuje strategię UE w dziedzinie narkotyków na lata 2021–2025, która ma na celu ochronę i podniesienie poziomu dobrostanu społeczeństw i jednostek, ochronę i poprawę zdrowia publicznego, zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa ogółowi społeczeństwa oraz zwiększanie kompetencji zdrowotnych, a także wzywa do jej sprawnego wdrożenia. Wyraża uznanie dla opartego na dowodach, zintegrowanego, zrównoważonego i wielodyscyplinarnego podejścia do zjawiska narkotyków na szczeblach krajowym, unijnym i międzynarodowym, jakie przyjęto w strategii. Docenia, że uwzględniono w niej również perspektywę równości płci i równości w zakresie zdrowia, która odgrywa istotną rolę w wyznaczaniu nowego kierunku zwalczania uzależnienia od narkotyków i powiązanych z nim problemów.

3.2. Do 2025 r. priorytety i działania w zakresie niedozwolonych środków odurzających koordynowane za pomocą strategii ⁽⁵⁾ powinny wywrzeć ogólny wpływ na niektóre kluczowe aspekty unijnej sytuacji w obszarze narkotyków. Spójne, efektywne i skuteczne wprowadzanie w życie środków powinno zapewnić wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego, stabilności społecznej i bezpieczeństwa oraz przyczynić się do zwiększenia świadomości. Należy ograniczać wszelkie potencjalne niezamierzone negatywne skutki związane z realizacją tych działań oraz promować i respektować prawa człowieka i zrównoważony rozwój. Kierując się tymi zasadami, EKES popiera podejście polegające na ustanowieniu odrębnej kompetencji, aby zwalczać szerzenie się dobrowolnego stosowania niedozwolonych środków odurzających i wszelkich form uzależnienia od nich, a także zapobiegać tym zjawiskom.

3.3. Zjawisko narkotyków to nieodłączny element wyzwań w dziedzinie zdrowia i bezpieczeństwa, przed którymi stoi dzisiaj Europa. Na skutek ciągle zmieniającej się sytuacji związanej z narkotykami oraz regularnego pojawiania się na rynku nowych, niesklasyfikowanych substancji zjawisko narkotyków staje się coraz bardziej złożone i wszechobecne. Uzyskiwane dochody są również głównym czynnikiem stymulującym korupcję, przemoc i nielegalną działalność. Sytuacja wymaga zwiększenia starań na szczeblu UE.

3.4. EKES zgadza się z wnioskiem ⁽⁶⁾, że rynek narkotykowy wykazał wyjątkową odporność na zakłócenia spowodowane pandemią COVID-19. Handlarze narkotyków aktywnie dostosowali się do ograniczeń związanych z podróżą i zamknięcia granic. Jeśli chodzi o hurtowy handel narkotykami, przejawia się to zmianami szlaków i metod oraz zwiększeniem udziału przemytu z wykorzystaniem pojemników ładunkowych i komercyjnych łańcuchów dostaw, przy jednoczesnym zmniejszeniu zależności od kurierów.

3.5. Chociaż w początkowym okresie obostrzeń doszło do zakłóceń na działających na ulicach detalicznych rynkach narkotykowych i wystąpiły pewne lokalne niedobory, wydaje się, że sprzedawcy i nabywcy narkotyków dostosowali się do sytuacji, zwiększając wykorzystanie szyfrowanych komunikatorów, aplikacji mediów społecznościowych, źródeł internetowych oraz usług pocztowych i dostaw do domu ⁽⁷⁾. Rodzi to obawy, że jednym z potencjalnych długofalowych skutków pandemii będzie dalsze umożliwienie handlu narkotykami za pośrednictwem środków cyfrowych.

3.6. Na początku pandemii COVID-19 zaobserwowano szybką odbudowę rynków narkotykowych, a w jej trakcie nastąpiło przyspieszenie niektórych zjawisk związanych z handlem narkotykami, takich jak większe rozmiary przesyłek, częstsze korzystanie z prywatnych statków powietrznych, nasilone korzystanie ze szlaków biegnących po drogach wodnych oraz wykorzystanie metod umożliwiających dostarczenie narkotyków konsumentom końcowym bez bezpośredniego kontaktu. Zmiany te stawiają kolejne wyzwania przed organami ścigania i wymagają wprowadzenia bardziej skoordynowanych środków zapobiegawczych. Możliwe działania w odpowiedzi na te zjawiska można skoncentrować na ⁽⁸⁾ krzewieniu współpracy międzynarodowej w celu zwalczania nielegalnego handlu narkotykami, wymianie i przekazywaniu danych wywiadowczych na temat ścigania przestępstw oraz skutecznych podejść i najlepszych praktyk

⁽⁴⁾ Dz.U. C 56 z 16.2.2021, s. 47, Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 182, Dz.U. C 177 z 11.6.2014, s. 52, Dz.U. C 229 z 31.7.2012, s. 85, Dz.U. C 69 z 21.3.2006, s. 22.

⁽⁵⁾ Strategia ta opiera się przede wszystkim na podstawowych zasadach prawa UE i pod każdym względem przestrzega zasad leżących u podstaw UE, takich jak: szacunek dla godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, solidarność, praworządność i prawa człowieka. Bazuje również na prawie międzynarodowym, stosownych konwencjach Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), które stanowią międzynarodowe ramy prawne służące zajęciu się zjawiskiem niedozwolonych środków odurzających, a także na Powszechnej deklaracji praw człowieka. Uwzględni zmiany zachodzące w polityce na szczeblu wielostronnym i przyczynia się do ich szybszego wcielania w życie.

⁽⁶⁾ Jeden z głównych wniosków przedstawionych w Europejskim raporcie narkotykowym z 2021 r., https://www.emcdda.europa.eu/edr2021_en.

⁽⁷⁾ Europejski raport narkotykowy z 2021 r.

⁽⁸⁾ Europejski raport narkotykowy z 2021 r.

w zakresie zakazów, rozwijaniu międzynarodowych mechanizmów rozliczalności i przesyłek oraz wdrażaniu systemów danych i monitorowania w czasie rzeczywistym w celu szybkiego wykrywania zmian na rynku narkotykowym oraz reagowania na nie. EKES wyraża zadowolenie, że wszystkie te elementy uwzględniono we wniosku dotyczącym rozszerzenia i zmiany mandatu przyszłej EUDA.

3.7. EKES uważa, że mandat przyszłej EUDA powinien być wyraźniej sformułowany w taki sposób, by:

- objąć szeroki zakres obowiązków dotyczących prekursorów substancji kontrolowanych⁽⁹⁾; to szansa na to, by realnie bronić interesu publicznego i zapewnić równe szanse w walce z narkotykami na szczeblach krajowym, unijnym i międzynarodowym,
- poświęcać jednakową uwagę nie tylko wyeliminowaniu podaży narkotyków, lecz także zapobieganiu dostępowi do narkotyków, pomocy w przezwyciężaniu uzależnienia oraz rehabilitacji i reintegracji społecznej osób dotkniętych tym problemem.

4. Używanie narkotyków i nielegalnych substancji

4.1. EKES podkreśla, że istnieją różne hipotezy na temat używania narkotyków i nielegalnych substancji o szkodliwym wpływie na zdrowie ludzi, w szczególności gdy przyjmuje się je w sytuacji braku wskazań medycznych, bez nadzoru lekarza i przez dłuższy okres. Jako że takie zachowanie może doprowadzić do uzależnienia, osobom dotkniętym tym problemem bardzo trudno jest sprostać sytuacji samodzielnie; dlatego też niezbędne jest wsparcie ze strony wyspecjalizowanych instytucji i organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

4.2. Niektóre produkty lecznicze przepisywane przez lekarzy, aby leczyć określone schorzenia i choroby, na przykład benzodiazepiny czy opiaty/środki odurzające, mogą prowadzić do uzależnienia, jeżeli nie przyjmuje się ich zgodnie z zaleceniami lekarza. Może to również skutkować popełnianiem nadużyć, takich jak nielegalny obrót receptami lub lekami, co również jest objęte mandatem nowej EUDA. W ciągu ostatnich kilku lat na rynku narkotykowym w Europie, a coraz częściej także w Kanadzie i w Stanach Zjednoczonych, można było zaobserwować wzrost liczby i dostępności nowych benzodiazepin. Według danych z 28 lutego 2021 r. EMCDDA monitorowało 30 nowych benzodiazepin za pośrednictwem unijnego systemu wczesnego ostrzegania. Ponad 80 % z nich wykryto po raz pierwszy między 2014 a 2020 r.⁽¹⁰⁾ Należące do innej grupy leków leki opiatowe, przepisywane przez lekarzy jako środki przeciwbólowe, są często łączone przez użytkowników z niedozwolonymi środkami odurzającymi, co może nie tylko prowadzić do uzależnienia, ale również stanowić poważne zagrożenie dla zdrowia, a nawet powodować powikłania zagrażające życiu. Może to prowadzić do oszustw, takich jak obrót (zarówno legalny, jak i nielegalny) receptami lub lekami.

4.3. Biorąc pod uwagę prowadzone obecnie w USA badania kliniczne substancji, które są obecnie klasyfikowane jako narkotyki na mocy prawa UE (np. MDMA, psylocybina, LSD), EUDA powinna zadbać szczególnie o współpracę z Europejską Agencją Leków (EMA) w zakresie możliwości wprowadzenia w ciągu 2–3 lat na rynek UE narkotyków (jako takich, a nie ich pochodnych) zarejestrowanych jako leki. Może to prowadzić do podwójnej sytuacji: gdy określona grupa pacjentów będzie używać legalnie dostępnej substancji zarejestrowanej jako lek, a inna grupa będzie popełniać przestępstwo, używając jej nielegalnie. W związku z tym możliwa jest sytuacja, gdy zdrowe osoby, które zechcą zdobyć narkotyk z legalnego źródła wyprodukowany zgodnie z przepisami dotyczącymi dobrych praktyk wytwarzania (GMP), będą symulować choroby psychiatryczne, na które produkt leczniczy (narkotyk) jest oficjalnie zarejestrowany.

4.4. Unia stoi obecnie w obliczu poważnych wyzwań wynikających ze stosunkowej łatwości tworzenia i wprowadzania na rynek nieklasyfikowanych substancji, które mogą powodować uzależnienie i szkodzić zdrowiu ludzi, równoległe z całym spektrum substancji, których używanie i sprzedaż są nielegalne, na przykład: marihuana, heroina, kokaina i amfetamina.

⁽⁹⁾ Konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi obejmuje prekursorów substancji kontrolowanych od 1988 r. ONZ wprowadził szczegółowe przepisy i wymogi dotyczące kontroli prekursorów wykorzystywanych do produkcji nielegalnych narkotyków. 11 lutego 2004 r. Parlament Europejski i Rada przyjęły rozporządzenie (WE) nr 273/2004 w sprawie prekursorów narkotykowych (Dz.U. L 47 z 18.2.2004, s. 1).

⁽¹⁰⁾ „New benzodiazepines in Europe – a review” [Nowe benzodiazepiny w Europie – przegląd], Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, 2021. ISBN 978-92-9497-641-3.

4.5. Handlarze narkotyków wykazują się niezwykle innowacyjnym podejściem i stale opracowują nowe substancje. Identyfikowanie, wykrywanie i opisywanie tych substancji oraz zapobieganie ich pojawianiu się, rozpowszechnianiu i stosowaniu to kolejny element mandatu EUDA. Używanie kilku substancji jednocześnie jest również obecnie częste w UE i ma negatywny wpływ na zdrowie publiczne. Nowa EUDA powinna zająć się uzależnieniami od wszelkich innych substancji, jeżeli substancje te są przyjmowane w połączeniu z niedozwolonymi środkami odurzającymi.

4.6. Używanie narkotyków i nielegalnych substancji ma wpływ na wszystkich ludzi, ponieważ wiąże się z ryzykiem uzależnienia, które może nie tylko szkodzić zdrowiu danej osoby, ale również zniszczyć jej całe życie poprzez uwięzienie jej w błędnym, skoncentrowanym na narkotykach kole, które nie pozostawia miejsca na życie społeczne, rodzinę, edukację, pracę lub cokolwiek innego. Ryzyko uzależnienia jest tym wyższe im młodsza, mniej doświadczona i słabiej wykształcona jest dana osoba, a także w przypadku osób biernych zawodowo i bezrobotnych.

4.7. Aby uniemożliwić osobom uzależnionym poznanie objawów chorób psychicznych, których wystąpienie będzie wskazaniem do terapii lekami (narkotykami), należy wprowadzić ściślejsze monitorowanie internetu. Obecnie, korzystając z informacji dostępnych w internecie, można otrzymać recepty na leki stosowane w leczeniu niektórych chorób, takich jak ADHD i depresja. Legalność ich uzyskania opiera się wyłącznie na wywiadzie z pacjentem i badaniach psychologicznych, do których każdy może się z łatwością przygotować, posługując się publicznie dostępnymi informacjami.

4.8. Dlatego też ze względu na rosnącą liczbę osób stosujących produkty lecznicze zawierające substancje uzależniające – uzasadnione wydaje się rozszerzenie kompetencji EUDA o działania związane z publicznym finansowaniem tego rodzaju produktów leczniczych. W sytuacji, gdy każdy może uzyskać w mediach społecznościowych wskazówki dotyczące sposobu udzielania odpowiedzi w badaniach psychologicznych w celu zdobycia narkotycznych produktów leczniczych i gdy brakuje dodatkowych mechanizmów nadzoru, publiczne finansowanie tych produktów leczniczych będzie prowadzić do nadużywania refundowanych produktów leczniczych (narkotyków), gdyż będzie to tańsze od zakupienia ich u handlarza narkotyków.

5. Uwagi szczegółowe

5.1. EKES zgadza się ze spostrzeżeniem⁽¹¹⁾ – potwierdzonym poprzez regularne kontakty z EMCDDA i jego zainteresowanymi stronami – że wzrasta rozbieżność między złożonością zjawiska narkotyków a przepisami dotyczącymi obecnego mandatu EMCDDA. Rozporządzenie ustanawiające EUDA nie odzwierciedla obecnych realiów zjawiska narkotyków i nie odpowiada zadaniom, które musi ona zrealizować, aby sprostać wyzwaniom związanym z tym zjawiskiem oraz uwzględniać wnioski kierowane do niej przez główne zainteresowane strony.

5.2. Zmiana mandatu EUDA

5.2.1. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w poprzedniej opinii EKES popiera starania na rzecz zwalczania niezgodnego z prawem rozprzestrzeniania niedozwolonych środków odurzających oraz ich używania i wyraża gotowość, by wspierać wszelkie działania i kampanie profilaktyczne w tym zakresie. Wyraża ubolewanie, że jego wcześniejsze zalecenia dotyczące ścisłego zaangażowania zainteresowanych organizacji społeczeństwa obywatelskiego w prace prowadzone przez EUDA nie znalazły odzwierciedlenia we wniosku.

5.2.2. EKES podkreśla potrzebę rozszerzenia mandatu EUDA poprzez wyposażenie jej w bardziej współczesne, przyszłościowe podejścia i narzędzia, a także popiera wszystkie siedem nowych obszarów dodatkowych kompetencji. Wyraża ubolewanie, że kwestii dotyczących przekazywania informacji, kampanii uświadamiających, działań pomocnych w rozwiązywaniu problemów uzależnień i środków zapobiegawczych nie sformułowano w bardziej przejrzysty sposób oraz że we wniosku nie uwzględniono zaangażowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego ani wnoszonej przez nie wartości dodanej czy tworzonej synergii.

5.2.3. Kompetencje EUDA w zakresie recept lekarskich, które EUDA dzieli z EMA, należy również poszerzyć o planowanie szkoleń dla lekarzy przepisujących kategorię produktów leczniczych zaklasyfikowanych na mocy prawa UE jako niedozwolone środki odurzające.

5.2.4. EKES proponuje, aby dodać pewne elementy do każdego z siedmiu celów szczegółowych zgodnie z poniższymi zaleceniami:

⁽¹¹⁾ Ocena Komisji Europejskiej zgodnie z oceną skutków zawartą w dokumencie roboczym Służb Komisji, 2018–2019.

- aby lepiej zająć się problemem jednoczesnego używania wielu narkotyków, tj. uzależniającego stosowania innych substancji w połączeniu z narkotykami, i skupić się na jego monitorowaniu, EUDA powinna uznać, że stosowanie wielu substancji jednocześnie jest powszechne wśród osób używających narkotyków i ma szkodliwy wpływ na zdrowie publiczne. Skuteczne zwalczanie tego zjawiska wymaga ścisłej współpracy na szczeblach regionalnym i lokalnym oraz bezpośredniego zaangażowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego,
- krajowe punkty kontaktowe potrzebują dodatkowego wsparcia przy opracowywaniu ocen zagrożeń oraz metod informowania pracowników mających kontakt z osobami używającymi narkotyków o nowych zjawiskach dotyczących niedozwolonych środków odurzających, które mogą mieć negatywny wpływ na zdrowie i bezpieczeństwo publiczne oraz ochronę publiczną, ponieważ punkty te są bezpośrednio zaangażowane w pomoc na rzecz zwiększenia gotowości UE do reagowania na nowe zagrożenia,
- utworzenie sieci laboratoriów kryminalistycznych i toksykologicznych, skupiającej laboratoria krajowe. Sieć ta sprzyjałaby wymianie informacji o nowych osiągnięciach i tendencjach oraz wspierałaby szkolenia ekspertów kryminalistycznych ds. narkotyków. Mając na uwadze korzyści skali, EKES z zadowoleniem przyjmuje pomysł utworzenia sieci wirtualnych laboratoriów, które mogłyby być również tworzone przez klastry państw członkowskich na podstawie ich bliskości geograficznej lub podobnych profili ryzyka w odniesieniu do przywozu i rozpowszechniania narkotyków,
- należy wzmocnić rolę REITOX-u, aby stanowił on solidną bazę danych służącą kształtowaniu skutecznych strategii informacyjnych i profilaktycznych; należy również umożliwić mu wydawanie ostrzeżeń w przypadku wprowadzenia na rynek szczególnie niebezpiecznych substancji. EKES dostrzega możliwość optymalizacji procesu gromadzenia danych przez państwa członkowskie poprzez wprowadzenie jednolitej metodyki naukowej, wdrożenie automatycznego procesu przekazywania danych przez państwa członkowskie oraz powiązanie odpowiednich rejestrów i baz danych,
- opracowanie na szczeblu unijnym kampanii profilaktycznych i uświadamiających na temat niedozwolonych środków odurzających, co umożliwiłoby EUDA działanie na podstawie przeprowadzanych analiz. EUDA powinna być również w stanie wspierać państwa członkowskie w przygotowaniu kampanii krajowych i może, w ścisłej współpracy z EMA, zaprojektować standardowe oznaczenia wizualne, których zamieszczenie na opakowaniach leków zawierających farmaceutyczne składniki czynne powinno być obowiązkowe,
- prowadzenie badań i zapewnienie wsparcia, nie tylko w kwestiach związanych ze zdrowiem, lecz także w odniesieniu do rynków narkotykowych i podaży narkotyków, co pozwoli na bardziej wszechstronne podejście do problemu narkotyków,
- odgrywanie większej roli na arenie międzynarodowej i wspieranie wiodącej pozycji UE w polityce antynarkotykowej na szczeblu stosunków wielostronnych.

5.3. Drogi do zapewnienia sprawnego działania EUDA

5.3.1. EUDA jest zobowiązana oceniać przydział środków budżetowych państw członkowskich na podstawie dostępności i zdolności zapewniania uznanych i zalecanych usług w obszarze narkotyków. Aby móc realizować poszerzony mandat, krajowe punkty kontaktowe powinny mieć pewność, że będą otrzymywać wystarczające środki finansowe w sposób przewidywalny i stabilny, zamiast musieć konkurować o dotacje.

5.3.2. Działania informacyjne i profilaktyczne, o których mowa w art. 168 ust. 1 akapit trzeci TFUE, należy rozszerzyć na konkretne działania społeczności lokalnych; należy również sprzyjać tworzeniu wspierającego środowiska dla osób, które używają narkotyków, tak aby mogły one na miejscu uzyskać pomoc i przezwyciężyć uzależnienie. Istotne jest, by społeczności lokalne otrzymały plany prac i znaczne wsparcie ze strony władz oraz EUDA.

5.3.3. EKES zaznacza, że narkomania jest silnie powiązana z problemami zdrowia psychicznego, a także z traumatycznymi przeżyciami z przeszłości; dlatego też, aby walczyć tymi uzależnieniami, należy zająć się przyczynami leżącymi u ich źródła i oprzeć plan działania EUDA na pracy psychologicznej w grupach zagrożonych uzależnieniem.

5.3.4. Jak wynika z danych, oprócz osób, które potrzebują wsparcia psychologicznego z powodu traumatycznych wydarzeń z przeszłości, istnieje też grupa osób, które prawdopodobnie nie popadłyby w uzależnienia, gdyby nie zachorowały na COVID-19. EKES zaleca zatem rozszerzenie kompetencji EUDA tak, aby objąć ten znaczący wzrost podatności ludzi na uzależnienia na skutek poważnych długotrwałych skutków COVID-19.

5.3.5. Jednocześnie skuteczne egzekwowanie zakazu dotyczącego niedozwolonych środków odurzających wymaga efektywnej pracy u podstaw społeczeństwa, tak aby osoby uzależnione nie były pozostawione same sobie, ale otrzymały wsparcie po podjęciu decyzji, że nie sięgną ponownie po narkotyki. Mimo że na walkę z nielegalnym handlem narkotykami przeznaczają się coraz więcej środków publicznych, skala problemu pomocy ludziom wychodzącym z uzależnienia nadal jest ogromna. EUDA, uwzględniając dotychczasowe najlepsze doświadczenia państw członkowskich UE, może zatem poświęcić w swoich pracach więcej uwagi psychologicznym przyczynom nadużywania środków odurzających.

5.3.6. Przyjęcie globalnego i regionalnego podejścia do rynku narkotykowego w UE wymaga śledzenia i ścisłego monitorowania rozwoju produkcji narkotyków i nielegalnych substancji w regionach, które tradycyjnie stwarzają zagrożenia, takich jak Ameryka Południowa, Afganistan, Afryka, Chiny, Turcja i Bałkany Zachodnie. Aktywna i stale zmieniająca się rola zorganizowanych grup przestępczych w zmianie dynamiki podaży narkotyków i handlu nimi wymaga stałych i skoordynowanych wysiłków wszystkich właściwych organów, zwłaszcza tych zaangażowanych w egzekwowanie przepisów i kontrolę graniczną, na szczeblu międzynarodowym. Jedynie intensywna współpraca może pomóc w stworzeniu mapy korytarzy narkotykowych, aby skutecznie je odciąć.

5.4. Krajowe punkty kontaktowe

5.4.1. Należy rozszerzyć rolę i funkcje krajowych punktów kontaktowych. Ich działalność w poszczególnych państwach członkowskich bardzo się różni. Niektóre krajowe punkty kontaktowe prowadzą działalność informacyjną, analityczną, naukowo-badawczą, doradczą i wydawniczą. Główne cele działalności punktów powinny obejmować bardziej metodyczne monitorowanie, standaryzację procesu gromadzenia, oceny i klasyfikacji danych oraz przetwarzanie, przechowywanie, analizę i rozpowszechnianie informacji dotyczących popytu na narkotyki i ich podaży w UE. Punkty powinny opracować politykę w dziedzinie narkotyków i aktywnie reagować na sytuację w tym obszarze. Powinny pracować nad dostarczaniem informacji, wspieraniem działalności rządów krajowych oraz tworzeniem polityki krajowej w dziedzinie narkotyków i uzależnienia od środków odurzających.

5.4.2. Krajowe punkty kontaktowe mają kluczowe znaczenie dla skutecznego i szybkiego wdrożenia nowego mandatu EUDA. Jedynie silniejsza i dobrze skoordynowana sieć krajowych punktów kontaktowych może dostarczyć odpowiednich danych, nie tylko retrospektywnych, lecz przede wszystkim na temat pojawiania się nowych substancji szkodliwych, ich wykrywania i identyfikacji, możliwych sieci dystrybucji itp. Jako że wymaga to zapewnienia dużych możliwości laboratoryjnych, należy wspierać tworzenie na szczeblu regionalnym związków i grup skoncentrowanych w strefach wysokiego ryzyka, np. na zewnętrznych granicach UE, w pobliżu typowych szlaków przywozu narkotyków itp.

5.4.3. Trzeba jak najskuteczniej wspierać krajowe punkty kontaktowe oraz zapewnić im wspólne wytyczne i metody, aby mogły gromadzić porównywalne dane i wskaźniki, na których można oprzeć przechodzenie do kwestii bezpieczeństwa i ochrony, zamiast jedynie zwalczać rozpowszechnianie narkotyków i nielegalnych substancji.

5.4.4. Należy zachęcić państwa członkowskie do przekazania krajowym punktom kontaktowym większych zasobów, w tym informacji, technologii, finansowania itp. Konieczne jest dołożenie wszelkich starań, aby pomóc tym punktom w zwiększaniu ich zdolności do wywiązania się z nowego, rozszerzonego mandatu i odegrania większej roli.

5.4.5. Należy pamiętać, że poza tworzeniem mechanizmów wspólnotowych służących walce z uzależnieniami, EUDA powinna, we współpracy z państwami członkowskimi, budować krajowe systemy współpracy, aby opracowywać i wspomagać wspólne programy wsparcia dla grup potencjalnie zagrożonych narkomanią. Jedynie silna więź wytworzona w społecznościach lokalnych może pomóc ograniczyć używanie narkotyków. EUDA mogłaby, przykładowo, wykorzystać rozwiązania zastosowane już przez rząd Portugalii, które przyniosły pozytywne rezultaty.

5.4.6. EKES dostrzega możliwość usprawnienia systemu sprawozdawczości krajowych punktów kontaktowych, aby uniknąć inwestowania dodatkowego czasu i zasobów w podwójną sprawozdawczość – obecnie punkty są zobowiązane do składania sprawozdań zarówno przyszłej EUDA, jak i ONZ.

Bruksela, dnia 18 maja 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego